

ಮುಳಬಾಗಿಲಿನ ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗಳು

ಸಿ. ನಾಗರಾಜ

ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ರೇವಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17486991>

ABSTRACT:

ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎನ್ನುವುದು ವ್ಯಾಪಕಾರ್ಥವುಳ್ಳಂಥದ್ದು. ಮಾನವ ತನ್ನ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸವೂ ಕೃಷಿಯೇ. ಪಶುಪಾಲನೆ, ಮೀನುಗಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಸಮುದ್ರೋತ್ಪನ್ನಗಳು, ಅರಣ್ಯೋತ್ಪನ್ನಗಳು, ಭೂ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡಿ ಪಡೆಯುವ ಫಲವನ್ನು ಕೃಷಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಸಾಯ, ವ್ಯವಸಾಯ, ಆರಂಬ, ಸಾಗುವಳಿ ಮುಂತಾದವು ಸಮಾನಾರ್ಥ ಪದಗಳಿವೆ. ಕೃಷಿಯಿಂದಲೇ ಜೀವನ ಮಾಡುವ ರೈತ ಕಡಿಮೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಹಾಗೂ ಮಿಶ್ರ ಬೆಳೆ ತೆಗೆದು, ಜಾನುವಾರುಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ತೋಟಗಾರಿಕೆ, ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯ, ಎಣ್ಣೆಬೀಜಗಳ ಕೃಷಿ ಹಾಗೂ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡುವ ಉಪಕರಣವೇ ಕೃಷಿ. ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎನ್ನುವುದು ವ್ಯವಸಾಯದ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆದಿಮಾನವ ಹಿಂದೆ ಗುಹೆ, ಪೊಟರೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ತಮ್ಮ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಿ-ಪಕ್ಷಿಗಳು ಸಿಗದಿದ್ದಾಗ ಗೆಡ್ಡೆಗೇಣಸು, ಸೊಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಲಾರಂಭಿಸಿದ. ತದನಂತರ ಅವುಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಬೆಳೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮ ಕೃಷಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

KEYWORDS:

ಪಶುಪಾಲನೆ, ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣ, ಹರಿದಾರಿ, ಮಿಷ್ಣಿ, ಮೊಗಚುಕ್ಕೆ, ಎಳ್ಳು, ತೊಗರಿ.

ಮುಳಬಾಗಿಲು ತಾಲ್ಲೂಕು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಬಯಲು ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳ ಪರಿಸರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರ ಬೇಸಾಯ ಇದೆ. ಈ ತೆರನಾದ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಈ ಭಾಗದ ಕೃಷಿ ಕೆಲವೊಂದು ಭಿನ್ನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. 'ಗ್ರಾಮ' ಎಂಬ ಪದದ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು 'ವ್ಯವಸಾಯ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಶೂದ್ರರು ಹೆಚ್ಚು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ರೈತರು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಭೂಮಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಜನವಸತಿಯ ಭಾಗವನ್ನು 'ಗ್ರಾಮ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕೌಟಿಲ್ಯ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. "ನೂರಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಅಂದರೆ 500 ಕ್ಕೆ ಮೀರದ ಶೂದ್ರರಾದ ಕೃಷಿಕರ ಕುಟುಂಬಗಳಿರುವ ಒಂದು ಕ್ರೋಶ ಅಳತೆಯ ದೂರದವರೆಗೆ ಹರಡಿರುವ ನದಿ, ಪರ್ವತ, ಕಾಡು, ಹೂಬಿಡುವ ಮರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮರೆಗಳೆಂಬ ಮತ್ತು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಜನವಸತಿಯೇ ಗ್ರಾಮ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ರೋಶ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಜನಪದದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೂಗಳತೆಯ ದೂರವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮಾನದಂಡ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಹರಿದಾರಿ' ಎಂದು ಕೂಡ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸುಮಾರು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮೈಲಿ ದೂರದ ಅಳತೆಯನ್ನು 'ಕ್ರೋಶ' ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಗ್ರಾಮದ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕೃಷಿಕರಾದ ಶೂದ್ರರು ಗ್ರಾಮದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಅಂಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದ ಜಾನಪದೀಯ ಕಸುಬು ಕೃಷಿಯೇ ಆಗಿದೆ.

ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಮಿಶ್ರಿತ, ಜೇಡಿಮಣ್ಣು, ಮರುಳ ಮಿಶ್ರಿತ ಮಣ್ಣು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 65,230 ಹೆಕ್ಟೇರುಗಳಷ್ಟು ಭೂಮಿ ಕೃಷಿ ಯೋಗ್ಯ ಭೂಮಿ ಇದೆ. ತಾಲೂಕಿನ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಕೃಷಿಯೇ ಬೆನ್ನಲುಬು. ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಜನರ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆ ಸಾಗುವುದು ಕೃಷಿಯಿಂದಲೇ. ತಾಲೂಕಿನ ಬೊಕ್ಕಸ ತುಂಬುವ ಆದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯದೇ ಸಿಂಹಪಾಲು. ಇದು ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಪಸರಿಸುವ ಉದ್ಯಮ. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಕೃಷಿ ಬೆಳೆಗಳು, ಭೂರಚನೆ, ಹವಾಗುಣ, ಮಳೆ, ಕೃಷಿಯ ಇತಿಹಾಸ ನೀರಾವರಿ ಮತ್ತು ಬೆಳೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವರ್ಷದ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಿಂದ ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ನೈರುತ್ಯ ಮಾರುತಗಳಿಂದಾಗಿ ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ಸರಾಸರಿ 610 ಮಿ.ಮೀ. ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಶೇ.90 ರಷ್ಟು ಜನ ಕೃಷಿಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಗಶಃ ಎಲ್ಲಾ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೂ

ಕೊಳವೆಬಾವಿ, ಬಾವಿ, ಮಳೆಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಬೇಸಾಯ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ನೀರಾವರಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರಾದರೂ ಬೇಸಾಯದ ಬಹುಭಾಗ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಖುಷ್ಕಿ, ತರಿ, ಭಾಗಾಯತು ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಜನಪದರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೊಲ, ಗದ್ದೆ, ತೋಟ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಖುಷ್ಕಿ: ಒಣಭೂಮಿ ಬೇಸಾಯ ಅಥವಾ ಮಳೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಬೆಳೆಯುವ ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ ಖುಷ್ಕಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನಪದರು ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ಕಾರದ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಖುಷ್ಕಿ ಭೂಮಿ, ಬೇಸಾಯ ಮೊದಲಾದ ವಿವರಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ಜನಪದರು 'ಹೊಲ'ದ ಬೇಸಾಯ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ತರಿಬೇಸಾಯ: ನೀರಾವರಿ ಅಂದರೆ ನೀರಿನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ತರಿಬೇಸಾಯ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಜನಪದರು ಇದನ್ನು 'ಗದ್ದೆ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಭತ್ತ ಮೊದಲಾದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಾಗಾಯತು: ಹೊಲ ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿದಂತೆ ಬೆಳೆಯುವ ತೋಟದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಭಾಗಾಯತು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಶಬ್ದವು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. 'ತೋಟ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ತೋಟದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತೆಂಗು, ಹಿಪ್ಪು ನೇರಳೆ, ಬಾಳೆ, ಕಬ್ಬು, ವಿವಿಧ ತರಕಾರಿ ಬೆಳೆಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿ:

ಇದು ಮಳೆ ಆಧಾರಿತ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿ. ಮುಂಗಾರು ಮಳೆಯ ಆರಂಭದೊಂದಿಗೆ ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನೇ ಮುಂಗಾರು ಬೆಳೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು. ಮಳೆ ಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಭೂಮಿಯ ಹದ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೊನ್ನಾರು ಕಟ್ಟುವುದರ ಮೂಲಕ ಉಳುಮೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೀಳುವ ಈ ಉಳುಮೆಯನ್ನು 'ಸೀಳುಕೆ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಮಳೆ ಬಿದ್ದು ಭೂಮಿ ಹದವಾದಾಗ ಮೊದಲು ಉತ್ತಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಎರಡನೇ ಬಾರಿ ಉಳುಮೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಉಳುಮೆಗೆ 'ಮೊಗಚುಕೆ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮಳೆಯ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ, ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಕಳೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತನುಸಾರ ಬೇಕೆಂದಷ್ಟು ಬಾರಿ ಉಳುಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಮುಂಗಾರಿನ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳೆಗಳಾಗಿ ಜೋಳ, ಎಳ್ಳು, ತೊಗರಿ, ಹಲಸಂದೆ, ನೆಲಕಡಲೆ ಬಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಏಪ್ರಿಲ್, ಮೇ, ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಿತ್ತನೆ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. “ಅತ್ತಿನಿ, ಭರಣಿ ಮಳೆಗಳ ಕಾಲ ಮುಂಗಾರು ಬೆಳೆಯ ಬಿತ್ತನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತ ಕಾಲ, ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾದರೂ, ಕೃತಿಕಾ ಮಳೆ ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಅಂದರೆ ಮೇ ತಿಂಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದೊಳಗಾಗಿ ಬಿತ್ತನೆ ಮುಗಿಯಬೇಕು. ಅನಂತರ ಮಾಡಿದ ಬಿತ್ತನೆಯಿಂದ ದನಕರುಗಳಿಗೆ ಮೇವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೇ ಹೊರತು ಫಸಲನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಫಸಲಿಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದು ಕೂತರೆ, ಮುಂದಿನ ಬೆಳೆಯ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಸಮಯ ಮೀರುತ್ತದೆ.” ಜನಪದರ ನಾಣ್ಣುಡಿಯಂತೆ ‘ರೋಣೆ ಮಳೆಲಿ ಜ್ವಾಳ ಬಿತ್ತುದ್ರೆ ಓಣಿಲೆಲ್ಲಾ ಕಾಳು’ ಎಂಬ ಮಾತಿದೆಯಾದರೂ ತಡವಾದ ಬಿತ್ತನೆಯಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆಯಾದ ರಾಗಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಿತ್ತದಿರುವವರೇ ಹೆಚ್ಚು. ಒಂದು ವೇಳೆ ತೀರ ತಡವಾಗಿ ಬಿತ್ತಿದರೆ ಬೆಳೆ ಫಸಲನ್ನು ನೀಡದೆ ಬರಿ ‘ಮರ್ಬೆಳೆ’ (ಮರಬೆಳೆ)ಯಾಗಿ ಉಳಿದು ಬಿಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಹೆಚ್ಚು. ಕೆಲವರು ಮುಂಗಾರಿನ ಬೆಳೆಯಾಗಿ ತೊಗರಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಐದು ತಿಂಗಳ ದೀರ್ಘಾವಧಿ ಬೆಳೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ತೊಗರಿ ಹೊಲ ಕೊಯ್ಲು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಹಿಂಗಾರು ಬೆಳೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಜೂನ್ ತಿಂಗಳು ಕಳೆದು ಜುಲೈ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಆರಿದ್ರ ಮಳೆಯ ಅರ್ಧಪಾದ ಕಳೆದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಯ ಹಿಂಗಾರು ಮಳೆಗೆ ಸೂಕ್ತ ಕಾಲ. ಜುಲೈ-ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಗಾರು ಬೆಳೆಯ ಬಿತ್ತನೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂಗಾರಿನಲ್ಲಿ ಜೋಳ ಹೇಗೆ ಮುಖ್ಯವೋ, ಹಿಂಗಾರಿನಲ್ಲಿ ರಾಗಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ಬೆಳೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹುರುಳಿ, ಅವರೆ, ಅಲಸಂದೆ ಹುಚ್ಚೆಳ್ಳುಗಳು ಕೂಡ ಹಿಂಗಾರು ಬೆಳೆಗಳು. ದನಕರುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೇಯಿಸಿ ತಯಾರು ಮಾಡಲು ಹೇರಳವಾದ ಮೇವು ಸಿಗುವುದು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ. ರಾಗಿಯನ್ನು ನಾಟಿರಾಗಿ, ಸಾಲುರಾಗಿ, ಚಿಲೈರಾಗಿ ಎನ್ನುವ ಮೂರು ಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಾಟಿ ಮಾಡಿಸುವ ವಿಧಾನವೇ ಹೆಚ್ಚು ಜನಪ್ರಿಯವಾದುದು. ಈ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರಮ, ಹಣವೂ ಖರ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಫಸಲು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾಟಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಗಳಿದ್ದೇ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ. ರಾಗಿ ಬೆಳೆಯೊಡನೆ ಸಾಲು ಬಿಡುವುದೊಂದು ವಿಶೇಷ. ಅವರೆ, ಹಲಸಂದೆ, ಹುಚ್ಚೆಳ್ಳು, ಮಕರ ಜೋಳ (ಕಾಕಿ ಜೋಳ) ಈ ಧಾನ್ಯಗಳ ಮಿಶ್ರಣವೇ ಸಾಲು. ನಾಲ್ಕೈದು ಸಾಲುಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಸಾಲಿಗೆ ಈ ಮಿಶ್ರಣವನ್ನು ಹದವಾಗಿ ಉದುರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಲು ಬಿಡುವುದು (ಸಾಲು) ಎಂದು ಹೆಸರು.

ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳು ಬೆಳೆಯುವುದು ವಿರಳ. ಕಾರಣ

ಮಳೆಯು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೀಳದಿರುವುದು. ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದಂತೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು ತೋಟಗಾರಿಕೆ. ತೆಂಗು, ಸಪೋಟ, ಮಾವು, ಸೀಬೆಹಣ್ಣು, ಹೂವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಬಾಳೆ, ಹಿಪ್ಪುನೇರಳೆ, ಹೂಕೋಸು, ಎಲೆಕೋಸು ಮೊದಲಾದ ಸೊಪ್ಪು ತರಕಾರಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುವವರು.

ಆಧುನಿಕ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿ:

ನಿರಂತರ ಬದಲಾವಣೆ ಜೀವಂತ ಸಮಾಜದ ಲಕ್ಷಣ. ಈ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಒಳಪಡದ ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಯಾವುದು ಇಲ್ಲ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ನಡೆದುಬಂದಿರುವ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಕೂಡ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಹಾದಿ ತುಳಿಯುತ್ತವೆ. ಆಧುನಿಕತೆ ಬೆಳೆದಂತೆಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲಾ ವಲಯದ ಬದಲಾವಣೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಮುಳಬಾಗಿಲು ತಾಲೂಕಿನ ಪರಿಸರದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ.

ತಾಲೂಕು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಇಂದು ಆಧುನಿಕತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ತನ್ನ ಮೂಲ ಚಹರೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಗರೀಕರಣ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾದರೆ, ಯಾಂತ್ರೀಕರಣ ಮತ್ತು ಔದ್ಯೋಗಿಕರಣಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳನ್ನು 'ಗ್ರಾಮ' ಎಂದು ಕರೆಯಲೇಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಗ್ರಾಮಗಳು ತನ್ನ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಲೇಪನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಯು ಪ್ರಧಾನ. ಪ್ರಸ್ತುತ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಂತೆ ಗೋಮಾಳಗಳು, ತೋಪುಗಳು, ಕೆರೆಯಂಗಳಗಳು, ಕರಾಬು ಜಮೀನುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೃಷಿ ಭೂಮಿಯಾಗಿ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ವಸತಿ, ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಉಗ್ರಾಣ, ಸಣ್ಣ ಕೈಗಾರಿಕೆ, ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಕೃಷಿಭೂಮಿ ಒತ್ತುವರಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನಡೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪದ್ಧತಿ ಹಿಂದೆ ಸರಿದಂತೆಲ್ಲಾ ಆಧುನಿಕ ಪದ್ಧತಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಈ ಆಧುನಿಕತೆ ಒಣ ಬೇಸಾಯಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗದ ಹೈಬ್ರಿಡ್ ತಳಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿತು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರಗಳನ್ನು ಕ್ರಿಮಿನಾಶಕ, ಕೀಟನಾಶಕಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿತು. ಮೊದಲು ಅಧಿಕ ಇಳುವರಿ ಕಂಡ ರೈತರು ಅನಂತರ ಕಂಗಾಲಾದರು. ಇನ್ನು ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಮೊದಲು ಲಾಭದಾಯಕವಾದದ್ದು ಅನಂತರ ನಷ್ಟದಾಯಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ರೈತರು ಸಾವಯವ ಕೃಷಿಯತ್ತ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಇದಲ್ಲದೆ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದು ಟ್ರಾಕ್ಟರ್, ಪವರ್ ಟಿಲ್ಲರ್‌ಗಳ ಬಳಕೆ

ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ನೇಗಿಲು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೂಲೆಗುಂಪು ಮಾಡಿ ಕುಂಟೆ, ಹಲವೆ, ಮುಂತಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ದೂರಸರಿಸಿದೆ. ಬಡ ಕೃಷಿಕರು ಕೂಡ ಇಂದು ಆಧುನಿಕ ಯಂತ್ರಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇವ್ಯಾವು ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಶೇಖರಣೆಗೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಧನಗಳೂ ಕೂಡ ಇಂದು ಬದಲಾಗಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕಣಜದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಗೋಣಿ ಚೀಲ ನಿಂತಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿ ನೆಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಆದರೂ ಕೆಲವು ಗ್ರಾಮಗಳ ರೈತರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಕಣಜ, ಮಡಿಕೆ, ಗೂಡಾಣಗಳು ಕಾಣಬಹುದು.

ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಕೊಳವೆಬಾವಿ, ಪಂಪ್‌ಸೆಟ್‌ಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ನೀರಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ರೈತರು ಭತ್ತ, ಹಸಿರು ತರಕಾರಿ, ರಾಗಿ ತೋಟದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಕೆರೆಕಟ್ಟೆಗಳು ತುಂಬಿದಾಗಲೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರೆ, ಹಲಸಂದೆ, ತೊಗರಿ, ಹುರಳಿ, ಉದ್ದು, ಹೆಸರು ಮುಂತಾದ ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ರೈತರು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಏಕದಳ ಧಾನ್ಯಗಳಾದ ಎಳ್ಳು, ರಾಗಿ, ಹೈಬ್ರಿಡ್ ಜೋಳಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಭಾಗದ ರೈತರಿಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಬೆಳೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ತೆಂಗಿನ ತೋಟ, ಮಾವು, ಸಪೋಟ, ನೀಲಗಿರಿ, ಹೂವು, ಸೀಬೆಹಣ್ಣು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ರೈತರು ತಮ್ಮ ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆ ಮತ್ತು ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಇಲಾಖೆಯವರು ನೀಡುವ ತೇಗ, ಹೆಬ್ಬೆವು, ಸುರ್ಗಿ, ನೀಲಗಿರಿ, ಸಿಲ್ವರ್ ಮೊದಲಾದ ಮರದ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಭವಿಷ್ಯದ ಆದಾಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ, ರೇಡಿಯೋ, ಟಿ.ವಿ ಮೊಬೈಲ್ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾದವು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಹಾಡಿನೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದಿದ್ದ ಒನಕೆ, ಒರಳು, ರಾಗಿಕಲ್ಲು, ರುಬ್ಬುವ ಕಲ್ಲುಗಳ ಸದ್ದು ನಿಂತು, ಆಧುನಿಕ ಯಂತ್ರಗಳ ಬಳಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಸುಗ್ಗಿಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇ ಬದಲಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಧಾನ್ಯ ಬಿಡಿಸಲು ಯಂತ್ರಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಧಾನ್ಯಗಳ ಸ್ವಚ್ಛತೆಗೂ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೇರುವುದು, ತೂರುವುದು ಮುಂತಾದ ಜನಪದ ಕೌಶಲ್ಯ ಕಸುಬುಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಕೃಷಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಂಬಿಕೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳು:

ಗ್ರಾಮೀಣ ರೈತರಿಗೆ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುದು ಒಕ್ಕಲುತನ. ಇದರ ಆವಿಷ್ಕಾರದಿಂದಲೇ ಅನಾಗರಿಕನಾಗಿದ್ದ ಆದಿಮಾನವ ನಾಗರಿಕನಾಗಿ ಒಂದು ಕಡೆ ನೆಲೆ ನಿಂತು ಜೀವಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿ-

ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಾ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಗಡ್ಡೆ ಗೆಣಸುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಾಜ, ಸಮುದಾಯಗಳೆಂಬ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಲಿಖಿತವಳಿಕೆಗಳಿರದೆ ಅವನದೇ ಆದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತನಗರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಇದೆ. ಕೃಷಿಯೇ ಈ ದೇಶದ ಬೆನ್ನೆಲುಬು, ರೈತರೇ ನಮ್ಮ ಅನ್ನದಾತರು.

ಜನರು ಎಷ್ಟೇ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದರೂ, ನಾಗರಿಕತೆಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರೂ ಅವರ ಪರಂಪರೆಯು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಾಗೂ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಮೇರಿಕಾದ ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಅಲ್ ಡೂಂಡಸ್ ರವರು ತಮ್ಮ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಭಾರತವು ಜೀವಂತ ಜಾನಪದದ ಸಂಪದ್ಭಂಡ ಉಗ್ರಾಣ. ಈ ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸದುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ ಭಾರತೀಯ ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮರಾಗಬಹುದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗಿರುವ ಅವಕಾಶಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಇಲ್ಲ”.

ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಂಬಿಕೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳು:

ಕೃಷಿಕನಿಗೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಅಪಾರವಾದ ಗೌರವ. ಭೂಮಿ ರೈತನಿಗೆ ಅನ್ನ ಕೊಡುವ ದೇವತೆಯಾದರೆ ರೈತ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನ್ನ ಕೊಡುವವನು. ಇದು ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ರೈತ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಭೂತಾಯಿಯನ್ನು ರೈತ ತನ್ನ ಮಾತೃದೇವತೆಯಂತೆ ಪೂಜಿಸುವುದನ್ನು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ರೈತ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದ ತಕ್ಷಣ ದನ-ಕರುಗಳ ಮುಖದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳಿಗೆ ತೆರಳುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಅಲ್ಲಿ ಭೂತಾಯಿಗೆ ಮೊದಲ ನಮಸ್ಕಾರ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಅನಂತರ ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರೈತ ಮಹಿಳೆಯೂ ಸಹ ಮುಂಜಾನೆ ಎದ್ದ ಕೂಡಲೇ ಮನೆಯ ಮುಂಭಾಗ ನಿಂತು ಸೂರ್ಯ ನಮಸ್ಕಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಭೂಮಿಗೆ ನಮಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಭೂಮಿ ರೈತನಿಗೆ ಅನ್ನಕೊಡುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಮಾನವ ಕುಲವನ್ನೇ ಸಲಹುವ, ಆಶ್ರಯದಾತೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಜನಪದ ರೈತರು ಮೊದಲು ಭೂಮಿತಾಯಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ಅನಂತರ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಹಿರಿಯರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಎಡೆ ಇಟ್ಟು ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದು, ಪಚ್ಚಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದು, ಬನ್ನಿಮರಗಳಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ವರ್ಷಕೊಮ್ಮೆ ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ ಅನ್ನಸಂತರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಹೊನ್ನಾರು ಹೂಡುವುದು (ಹೊನ್ನೇರು ಕಟ್ಟುವುದು)- ವರ್ಷದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ರೈತರಿಗೆ ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ಸಮಯ. ಕಾರಣ, ಆಗ ತಾನೆ ಸುಗ್ಗಿಯ ಮಗ್ಗುಲಿನಿಂದ ಎದ್ದ ರೈತನಿಗೆ ಆ ಸುಗ್ಗಿಗೆ ಕಾರಣಕರ್ತರಾದ ದನ-ಕರುಗಳು, ಭೂತಾಯಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಪರ್ವಕಾಲ. ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ಶಿವರಾತ್ರಿ, ಯುಗಾದಿ ಹೀಗೆ ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಹಬ್ಬಗಳು ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ರೈತರಿಗೆ ಸಂಭ್ರಮ, ಸಡಗರ ಒಂದೆಡೆಯಾದರೆ ತಮ್ಮ ಕೃಷಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದ ಉತ್ಸಾಹ, ಹುಮ್ಮಸ್ಸು, ಕುತೂಹಲಗಳು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಪಂಚಭೂತಗಳಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ಘಟಕಗಳಲ್ಲೂ ನಮ್ಮ ರೈತರು ದೈವತ್ವವನ್ನು ಕಂಡು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ನೆಲೆ, ಅನ್ನ, ಆಶ್ರಯ ನೀಡುವ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಗೌರವ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಂದರೆ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಏನನ್ನಾದರೂ ದೃಢೀಕರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಭೂತಾಯಿ ಮೇಲೆ ಆಣೆ ಹಾಕುವುದು ಹಳ್ಳಿಗರಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ತಾವು ಬೆಳೆದ ಫಸಲುಗಳು ಯಾವ ಕ್ರಿಮಿ-ಕೀಟಗಳು, ರೋಗ-ರುಜಿನಗಳು, ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕಾಟವಿಲ್ಲದೆ ಸಂರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಸೇರಲೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಭೂಮಿಗೆ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಶಾಂತಿಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಚಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಳಬಾಗಿಲು ತಾಲೂಕು ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಭಾಗದ ರೈತರಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಪೂಜೆ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಇವು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಉಳಿದುಬಂದಿವೆ. ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ತಾಲೂಕಿನ ಹಲವು ಕಡೆ ಚಾಚು ತಪ್ಪದೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಈ ಶಾಂತಿಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ತಪ್ಪಿಸಿದರೆ ಏನಾದರೂ ಅನಾಹುತ, ತೊಂದರೆಗಳು ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಂದೊದಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಅವರದ್ದು. ಶಾಂತಿ ಪೂಜೆಗಳೆಂದರೆ ಭೂದಾನ ಮಾಡುವುದು, ಮಲ್ಲಾಂಡ ಪೂಜೆ, ಎಡೆ ಇಡುವುದು, ಕುರಿ-ಕೋಳಿ ಪಚ್ಚಿ ಹಾಕಿ ಬಲಿಕೊಡುವುದು. ವಸಂತಕ್ಕೆ ಚಿಗುರಿದ ಹರ್ಷ, ಅನ್ನವನೀಯುತ ಭೂತಾಯಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯ ನಮನ, ಬೇವು ಬೆಲ್ಲ ಸವಿದು ಬದುಕಿನ ಕಷ್ಟ, ಸುಖಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ದೃತಿಗೆಡದಿರಿ ಎಂದು ಹಿರಿಯರು ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದಿಸುವ ಸಮಯ. ಹೊಸತುಗಳಿಗೆ ನಾಂದಿಯಾಡುವ ಕಾಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕು ಹೊಸತೆಂಬುದು ನಿಂತ ನೀರಲ್ಲ. ಅದು ಸದಾ ಹರಿಯುವ ಅಮೃತವಾಹಿನಿಯಂತೆ ಎಂಬ ಮಾತು ಹುಟ್ಟಿತು.

ಮತ್ತೊಂದು ಆಚರಣೆಯೆಂದರೆ ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲ ಸಮುದಾಯದ ಹಿರಿಯರು ಪುರೋಹಿತರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಗ್ರಾಮದ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ದೇವಸ್ಥಾನ, ರಾಮಮಂದಿರ, ಅರಳಿಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಚರ್ಚಿಸುವರು. ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ

ಉಂಟಾಗುವ ಸುಭಿಕ್ಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ, ಎಷ್ಟು ಕೊಳಗ ಗಾಳಿ, ಎಷ್ಟು ಕೊಳಗ ಮಳೆ ಮತ್ತು ಒಳಿತು ಕೆಡಕುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪಂಚಾಂಗ ಓದುವುದರ ಮೂಲಕ ಪುರೋಹಿತರು ಅಥವಾ ಶಾನುಭೋಗರು ತಿಳಿಸುವರು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಾಲೂಕಿನ ರೈತರು ಹೊನ್ನಾರು ಹೂಡುವ ಬೇಸಾಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಯುಗಾದಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ರೈತರ ಮಹತ್ವದ ಆಚರಣೆ. ಹಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಹೊನ್ನಾರು ಅರ್ಥಾತ್ ಮುಂಗಾರು ಬೇಸಾಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಮೊದಲ ಬೇಸಾಯ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಗೊಪೂಜೆಯಂತಹ ಆಚರಣೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಾದರೂ ಕೆಲವು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಯುಗಾದಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಲ್ಲಾಂಡ ಹೊಲದ ಪೂಜೆ- ಸಂಪ್ರದಾಯ, ನಂಬಿಕೆ ಆಚರಣೆ ಇದು ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವ ಒಂದು ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇದು ಗಾಢವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಇವುಗಳ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನುಷ್ಯ ಬದುಕಲಾರ, ಜೀವಿಸಲಾರ. ಜೀವಿಸಿದರೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಇರಲಾರದಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಪರಂಪರಾನುಗತವಾಗಿ ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಾನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಗಳು, ಕಷ್ಟ-ನಷ್ಟಗಳು ಸಂಭವಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ಬೇರೂರಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದಲೇ ಇಂದಿನ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಿಧಿ-ವಿಧಾನಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಇಂತಹ ಆಚರಣೆಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲೂ, ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೂ, ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನ, ಜಾತ್ರೆಗಳು, ಮದುವೆ, ಸಾವು-ನೋವು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ವ್ಯವಸಾಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಇವುಗಳ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದಾದುದು. ಅಂತಹ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಬೈರಕೂರು, ಪೆದ್ದೂರು, ಕೆ.ಬೈಯಪಲ್ಲಿ, ಮಲ್ಲನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ, ಗೊಲ್ಲಹಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪಚ್ಚೆ ಇಡುವುದು ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸಂತೆಯಿಂದ ಪಚ್ಚೆ ಪೂಜೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಅಗಸನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬದ ವಾತಾವರಣವಿರುತ್ತದೆ. ಕೋಳಿ ಹಂಜವನ್ನು ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಯ್ದು ಬಾಡೂಟ

ಮಾಡಿ ಎಡೆ ಹಾಕಿ ಅನಂತರ ಊಟಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ. ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೋಳಿಯ ರಕ್ತವನ್ನು ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಬೆರೆಸಿ ಬೆಳೆಯ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲುವುದುಂಟು.

ಬೆಳೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳು:

ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತನೆಯಿಂದ ಒಕ್ಕಣೆಯವರೆಗೆ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಇಂದು ನೆನ್ನೆಯಲ್ಲ. ಈ ಆಚರಣೆಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಷ್ಟೇ ಹಳೆಯದಾದದ್ದು. ಇವು ಗ್ರಾಮೀಣ ರೈತ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ವ್ಯವಸಾಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ ಈ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ರೈತ ತಾನು ಬೆಳೆವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬೆಳೆಗಳಿಗೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಪೂಜೆ-ಪುರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಿಯಮಬದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಉತ್ತಮ ಇಳುವರಿ ಸಿಗಬೇಕೆಂಬ ಹಲವಾರು ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಪೂಜೆ, ಹರಕೆ-ಬಲಿ, ಪರ, ತೀರ್ಥ ಪ್ರಸಾದಗಳನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಬಿತ್ತುವಾಗ, ಬೆಳೆಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವಾಗ, ಕೊಯ್ಲು ಮಾಡುವಾಗ, ಕಣ ಮಾಡುವಾಗ, ಒಕ್ಕಣೆ ಮಾಡುವಾಗ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧವಾದ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಇರಿಸಿ ಒಕ್ಕಲು ಪೂಜೆ ಮಾಡುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡೆ ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಬೆರ್ಚು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಂತೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದುದು. ಇಂತಹ ಹತ್ತಾರು ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ.

ಬಿತ್ತನೆ ಪೂಜೆ- ಈ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ವರ್ಷದ ಮೊದಲ ಬಿತ್ತನೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಂಗಾರಿನ ಬಿತ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪೂಜೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಗಿ, ಜೋಳ, ಶೇಂಗ, ನವಣೆ, ಎಳ್ಳು, ಸಾವೆ ಹಾಗೂ ದ್ವಿದಳ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬಿತ್ತನೆ ಕೆಲಸದ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಸೋಮವಾರ, ಮಂಗಳವಾರ, ಶುಕ್ರವಾರಗಳು ಶುಭದಿನವಾಗಿದ್ದು, ಅಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಗುಳಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತನೆ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಿತ್ತನೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಹಿಂದಿನ ದಿನವೇ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಮೆತ್ತಿನ ಕುಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ತೆಗೆದು ಶುಚಿ ಮಾಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಮುಂಜಾನೆ ಎದ್ದ ತಕ್ಷಣ ತಮ್ಮ ದಿನನಿತ್ಯದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕೈ, ಕಾಲು, ಮುಖ ತೊಳೆದು ಹಣೆಗೆ ವಿಭೂತಿ ಹಚ್ಚಿ ಬಿತ್ತನೆ ಬೀಜಗಳನ್ನು ತುಂಬಿರುವ ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ನಡುಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಗೊಂಬೆ ದೇವರನ್ನು ಕುಕ್ಕೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು, ವಿಭೂತಿ, ಅರಿಶಿನ, ಕುಂಕುಮ ಹಚ್ಚಿ ಗಂಧದ ಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಎಲೆ, ಅಡಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಮನೆದೇವರ ಹೆಸರಿಗೆ ಮೀಸಲಿಡುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಿ ಬಿತ್ತನೆಗೆ ಹೊರಡುವ ರೈತ ಕುಕ್ಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಲ ಹೆಗಲಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಮನೆದೇವರು, ಕುಲದೇವರನ್ನು ನೆನೆದು ಬಿತ್ತನೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ರಾಗಿ ಬಿತ್ತನೆ ಮಾಡಿದರೆ 2 ರಿಂದ 3 ದಿನಗಳ ಒಳಗೆ 'ಖಡ' (ಅಕ್ಕಡಿಸಾಲು) ಒಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು 4 ರಿಂದ 5 ಹೆಜ್ಜೆಗೊಂದು ಸಾಲಿನಂತೆ ಹೊಡೆಯಬೇಕು. ಇದೂ ಸಹ ಸೋಮವಾರ ಶುಕ್ರವಾರದ ಶುಭದಿನದಂದು ಶುಭ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಬೆಳೆ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಪೂಜೆ- ಬಿತ್ತಿದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಕೊಯ್ಲು ಮಾಡಿ ಒಕ್ಕಣೆ ಮಾಡಿ ಮನೆಗೆ ಬರುವವರೆಗೆ ತುಂಬ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಕ್ಕಿ-ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಕಾಡು ಹಂದಿಗಳು, ಕಳ್ಳ ಕಾಕರ ಕಾಟಗಳು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ದುಷ್ಪಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ವಿವಿಧ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪೂಜೆ-ಪುನಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ತೀರ್ಥ-ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ತಾಲೂಕಿನ ಇಂತಹ ದುಷ್ಪಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಹೊಂದಲು ಮನೆದೇವರು, ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳು, ಮಾರಮ್ಮ, ಗಂಗಮ್ಮ, ಚೌಡೇಶ್ವರಮ್ಮ, ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ, ಸಪ್ಪಲಮ್ಮ, ನಲ್ಲರಂಗಮ್ಮ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮೊರೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ಬೆಳೆದ ಬೆಳೆಗಳಿಗೆ ರೋಗ-ರುಜಿನಗಳು, ಕ್ರಿಮಿ-ಕೀಟಗಳು ತಗುಲಿದರೆ ಗ್ರಾಮದೇವರ, ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ತೀರ್ಥ-ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ತಂದು ಸುತ್ತಲು ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ (೨೦೦೭). ಕೋಗಿಲಹಳ್ಳಿ ಕೋಲಾರ ವೈಭವ (ಕವನ ಸಂಕಲನ). ಕಿರಣ ಕಿಶೋರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕೆ.ಜಿ.ಎಫ್.
2. ನರಸಿಂಹನ್, ಕೆ.ಆರ್. (೨೦೧೨). ಮುಳಬಾಗಿಲು ಇತಿಹಾಸ. ದರ್ಶನ ಪ್ರಿಂಟ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
3. ಮಂಜುಳಾ ಹುಲ್ಲಹಳ್ಳಿ (೨೦೦೦). ನಂಜನಗೂಡು: ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ. ಸಂವಹನ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು.
4. ವೆಂಕಟರಾಮಣ್ಣ, ಬಿ. (೨೦೧೦). ವಿಜಯನಗರ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಡುಗೆ. ಸಿಂಚು ಮಲ್ಟಿಗ್ರಾಫ್, ಮೈಸೂರು.
5. ಶಿವಪ್ಪ, ಜಿ. (೨೦೧೨). ಮುಳಬಾಗಿಲು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಎಸ್ ಅಂಡ್ ಎಸ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
6. ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್ (೨೦೦೫). ಪರಿಶ್ರೀ ಪ್ರಿಂಟ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು.
7. ಜಾನಪದ ವಿಶ್ವಕೋಶ (೧೯೮೫). ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.
8. ನಲ್ಲೂರು ಪ್ರಸಾದ್ (೨೦೧೧). ಜಾನಪದ ಸುಗ್ಗಿ. ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಕೋಲಾರ.

Funding:

This study was not funded by any grant.

Conflict of interest:

The Authors have no conflict of interest to declare that they are relevant to the content of this article.

About the License:

© The Authors 2024. The text of this article is open access and licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.